

Rutes temàtiques

Ruta dels Pobles del Benicadell

Ruta dels Pobles del Benicadell

El Benicadell, és la serra més emblemàtica per als Vallalбайдins, una referència i una visita obligatòria quan s'està a la Vall d'Albaida, amb una altitud de 1104 metres és la muntanya més elevada de la comarca i un punt de trobada amb un espai natural molt singular.

El Benicadell ha sigut des de sempre hàbitat de grups humans que van trobar refugi en les seues coves i caça abundant. No només ens ofereix unes vistes magnífiques i uns atractius naturals de primer ordre sinó que caminant per ella i pels pobles que l'envolten podrem trobar nombrosos recursos monumentals com pous de neu, construccions per a captació i canalització d'aigües d'època romana i àrab, jaciments arqueològics, abancalaments de pedra, torres de guaita, castells, palaus, cases senyoriales, fonts, coves i una gent acollidora que fa sentir-nos com a casa.

A l'ombra d'aquesta gran muntanya es troben una sèrie de pobles de xicotetes dimensions però amb uns atractius molt nombrosos dels què cal disfrutar.

Atzeneta d'Albaida, Carrícola, Otos, Beniatjar, Ràfol de Salem, Salem i Castelló de Rugat, són els pobles pels què transcorre el nostre itinerari, el qual ens aproparà a algunes de les poblacions arquitectònicament millor conservades de tota la Vall d'Albaida. L'objecte de la present ruta és donar a conèixer el patrimoni monumental, històricoartístic i etnogràfic que atresoren les poblacions que envolten al Benicadell. Molts d'estos indrets i recursos es queden fora del nostre itinerari, per raons de distància, temàtica i temps. Per això, vos animem també a que pugueu conèixer estos recursos situats als termes municipals d'estes poblacions, i per a fer-vos més fàcil la seua interpretació vos recomanem la lectura de la "Guia comarcal de la Vall d'Albaida; Paisatges, Cultura i Medi Ambient". Paco Tortosa, editada per la Mancomunitat.

La ruta pels pobles del Benicadell ens porta en primer lloc a **Atzeneta d'Albaida**, que amb aproximadament 1300 habitants és un dels més grans pel què travessa la mateixa.

L'edifici més rellevant del casc antic d'Atzeneta és l'Església de Sant Joan Baptista del S. XVIII, decorada amb motius barrocs i l'Ermida del Crist del Calvari, construïda en 1833 sobre un antic santuari de l'any 1709. Diferents plafons ceràmics devocionals, del S. XVIII, en la seua majoria, són presents pel poble d'Atzeneta, així com un total de sis safareigs públics connectats a La sèquia del port. Esta sèquia és el sistema tradicional de subministrament d'aigua a

la població, com a curiositat dir que les cases que hi confronten, disposen d'una sèrie de finestres per a utilitzar l'aigua des de l'interior de les cases a manera de safareig.

La Nevera de Dalt i la Nevera de Baix són bons exemples de l'anomenat "comerç de la neu" que a la comarca de la Vall d'Albaida era molt important. Oficis artesans en perill de desaparició, com la "Talla de pedra" i la confecció de tot tipus de teballs en espart, són alguns dels atractius més importants amb què compta el poble d'Atzeneta d'Albaida.

Per acabar, dir que sempre podrem gaudir d'especialitats preparades a les cuines d'Atzeneta com són les fabioles, fogasses, platanets i els arrossos, base de la gastronomia de la comarca.

Atzeneta d'Albaida

El segon poble pel que travessa la nostra ruta és **Carrícola**, per arribar haurem agafat la comarcal CV-615 que ens acompanyarà durant bona part del nostre itinerari.

Carrícola és un poble menut d'un centenar d'habitants on es manté una activitat agrària amb una tradició biològica cada vegada més estesa. A més, hi ha experiències de fabricació artesana del vidre. L'ajuntament acaba de rehabilitar l'antiga Casa Badia, com a hostel rural per allotjar les nombroses visites que rep la població. "La cassoleta amb crosta" i els "negocis" són els plats més característics que hi podreu degustar.

Com a principals atractius per visitar al casc urbà de Carrícola tenim diferents exemples de l'important patrimoni etnogràfic que tenen aquests pobles situats als peus del Benicadell, en forma d'alcavor, de rellotge de sol i de plafons ceràmics devocionals. L'Església Parroquial de Sant Miquel, el Calvari (amb magnífiques

estacions decorades a base de ceràmica Valenciana) i l'Ermita del crist del Calvari són les principals mostres d'arquitectura religiosa de la població.

El Castellet de Carrícola (torre medieval de planta quadrada del S. XIII, des d'on es pot gaudir d'immillorables vistes), al qual s'accedeix mitjançant una xicoteta senda, completa la visita a este entranyable poble als peus del Benicadell.

Carrícola

Abandonarem breument la CV-615 i agafarem la CV-616, durant uns pocs kms fins a arribar a **Otos**, a la vessant de l'ombria del Benicadell, entre arbres fruitals, vinyes i oliveres.

La principal nota urbanística de la població és que el casc urbà es troba vertebrat al llarg del carrer principal, al voltant del qual se situen altres més xicotets. Destaquen els carrers del Crist i el de Sant Josep. El Palau del Marqués d'Otos, edifici construït al S. XVIII que recentment ha sigut objecte d'una profunda rehabilitació, és l'edifici civil més important del poble. La porta adovellada i una filera de 18 arcs de mig punt a la part superior són els elements que destaquen de l'enorme façana del palau. L'Església

Parroquial de la Puríssima Concepció i l'Ermita de la Mare de Déu dels Dolors totes dues construïdes al S. XVIII, completen el patrimoni monumental al què cal afegir els diferents Relotges de sol (entre ells l'equatorial, que és a l'hora calendari i rellotge solar) i Plafons ceràmics del S. XVIII i XIX disseminats a la població. "L'arròs en tanda", és una de les especialitats més destacades de la cuina d'Otos.

Otos

Fem marxa enrere per reprendre la CV-615 i continuem el recorregut de la ruta dels pobles del Benicadell, a l'equador de la mateixa es trobem a **Beniatjar**.

Com en la majoria dels pobles pels què discorre el nostre itinerari, l'origen del poble de Beniatjar és el de ser una antiga alqueria musulmana, la seua fisonomia i l'immillorable marc que representa el Benicadell fan que l'estança del viatger a Beniatjar siga una experiència molt agradable. És Beniatjar un bon exemple per veure una vinculació molt estreta entre la

trama urbanística, l'arquitectura civil i el món rural.

Pel que respecta als principals atractius que presenta la població, sense cap mena de dubte la Parròquia de Nostra Senyora de l'Encarnació del S. XVII és la joia més valuosa. A l'interior hi ha dues taules d'enorme riquesa atribuïdes al pintor Joan de Joanes. Tot i les restauracions sofertes, encara són ben apreciades els trets barrocs originals. Una ullada als plafons ceràmics i recórrer el camí del Calvari amb el Benicadell com a teló de fons seran les activitats amb què es finalitza la visita a Beniatjar.

El torró de gat, els espàrrecs, els rosegons i les fogasses formen part de la gastronomia que podreu degustar en esta població.

Els paratges de "les fontetes" i el "pont dels moros" són zones d'esplai, ideals per descansar i reprendre forces.

Beniatjar

Ràfol de Salem serà la propera visita en aquest trajecte que voreja el pic del Benicadell.

L'origen de la població va ser el d'una antiga alqueria musulmana molt vinculada a la veïna població de Castelló de Rugat amb la qual compartia la producció de gerres de fang, molt afamades a tot arreu. Un fet que recolza aquesta llarga tradició és el que al 1609, quan expulsen als moriscos de la població hi havien al voltant de 53 centres de producció. Un passeig pels seus carrers tranquils i amables ens portaran fins els recursos més importants de la població. El principal és l'Església Parroquial de Nostra Senyora dels Àngels, d'estil neoclàssic que va ser construïda cap al 1745. Diferents Relotges solars, plafons ceràmics i el Safareig municipal, es troben repartits pel Ràfol.

Per últim agafarem el camí del calvari que ens porta fins l'Ermita de S. Blai, construcció originària del S. XV, encara que ha sofert transformacions molt

importants des del S.XVIII fins avui. Els voltants de l'ermita són molt agradables ja que es troba als peus del Benicadell entre garroferes, figueres, pins, xiprers i les capelles del calvari. Comentar que al llarg del seu terme municipal, existeixen nombrosos exemples de l'anomenada arquitectura de l'aigua (aquella que servia per a canalitzar el líquid element i aprofitar-lo com a força motriu), com són l'assut del molí o del Missena , el Molí de Baix , el Molí del Ràfol i el Molinet de l'Horta.

En esta població tenen merescuda fama els "pastissos de moniato", sobretot per Sant Blai i per les festes de Nadal.

Ràfol de Salem

Salem és la penúltima parada de la ruta pels pobles del Benicadell.

La fruita, els gèneres de punt, els productes tèxtils, l'envasat de begudes i la fabricació d'espardenyes són el motor de l'economia d'aquesta població als peus de la serra, on farem una ullada pel casc urbà, per trobar retaules ceràmics devocionaris provinents dels segles XVII, XVIII i XIX, i l'Església Parroquial de Sant Miquel Arcàngel, obra post-renaixentista del S. XVII on destaca la capella major. Abans d'abandonar el nucli urbà de Salem hi ha la possibilitat d'acostar-se fins a la Zona d'acampada i Àrea Recreativa de la Font d'Elca, per trobar-se amb una bassa i un alcavor (infraestructura de captació d'aigües, segurament de

l'època romana) o cap el molí de Salem, on es molia tota mena de cereals com el blat, la dacsa, la civada i els cigrons. Si és a Salem on vos ve la gana, els aperitius i el blat picat poden ser una bona suggerència, que podrem completar amb pastissos com el Balduino (de café i trufa) i la fabiola.

Salem

Per acabar el recorregut començat molts quilòmetres abans, arribem a la fi de la nostra ruta que té com a comiat el poble de **Castelló de Rugat**.

No sempre se l'ha conegut amb aquesta denominació, ja que al llarg de la seua història ha tingut denominacions diferents com són: Castelló del Duc (en referència a l'època en què formava part del Ducat de Gandia, pertanyent a la família Borja) i Castelló de les Gerres (en clara al·lusió a la rellevant indústria ceràmica centrada en la fabricació artesanal de gerres per emmagatzemar vi, oli o aigua i que en l'actualitat ha derivat en la producció ceràmica de rajoles, taulells i blocs).

Recomanem que el viatger camine tranquil·lament pel nucli urbà amb la finalitat de gaudir de l'estructura urbana, d'origen àrab a la part més antiga, així com de l'arquitectura civil i religiosa presents.

L'antic palau dels Borja, seria l'edifici civil més important de la població, avui malauradament, sols queden restes de murs i de la cantonada d'una torre, integrats en noves edificacions de primeries del S. XX.

La Casa del Fang (museu d'artesanía del fang, pretén ser un homenatge i un fons documental d'aquesta activitat artesanal, així com lloc que a forma de taller, millore l'aprenentatge d'aquesta disciplina).

Un bon exemple del que estem parlant és El Forn de la Gerreria del S. XVIII, és el forn més antic de Castelló, el qual formava part d'una antiga gerreria artesana que va abandonar la seua activitat a primeries del S.XX.

La Cisterna o Aljub Medieval, amb estructura circular amb forma de pinacle, recollia l'aigua que baixava des de l'ermita per al seu posterior aprofitament. Aquesta construcció formava part de la infraestructura de subministrament d'aigua a la població a la qual també pertanyien, la Font major, La Bassa de la Font i el Safareig públic. L'actual aspecte d'estos elements es deu a diferents actuacions realitzades al S. XIX.

Respecte a l'arquitectura de tipus religiós, podem parlar de la presència de diferents exemples, pertanyents a dos cultes ben diferents. El primer és el catòlic, que es porta a terme fonamentalment a l'Església Parroquial de l'Assumpció (edificada al S XVI amb modificacions posteriors del S. XVII i XVIII, presenta una estructura classicista en la seua planta i alçada i una decoració interior barroca).

L'Ermita de Sant Antoni Abat i de Santa Bàrbara és l'altre edifici dedicat al culte catòlic, situada sobre un turó desde el qual podem obtenir unes magnífiques vistes sobre la vall, s'hi accedeix a través del camí

del Calvari. Es tracta d'un edifici de finals del S. XVII d'una sola nau coberta de dos aigua-vessos amb porxos coberts i una torre campanar rematada amb teula àrab.

El segon culte que s'oficiava a la població era el musulmà, i es feia a La Mesquita àrab de Castelló, de la qual destaca la decoració a base de rajola vidrada com a mostra d'ornamentació. Al seu interior podem identificar els elements més importants d'aquestes construccions com són la sala d'oracions, el mihrab, el mur de la quibla i el pati descobert o d'ablucions.

Les especialitats locals segur que superen les expectatives creades pels comensals més experts, així les coques de dacsa cuites al forn i acompanyades pels embotits casolans, les sardines salades, la cansalada o les diferents tapes de la zona, inclús el blat picat o l'arròs amb cassola, suposaran un bon atractiu d'esta ruta pels pobles del Benicadell.

Castelló de Rugat

